

2.

En dansk pilegrimsfærd fra begyndelsen af 12. århundred.

Af Hans Olrik.

De spredte efterretninger om valfarter, som danske har foretaget, kaster ejendommeligt lys over Danmarks forbindelse med udlandet i fjærne tider. Undertiden træffer man danske vandrere, hvor man ikke på forhånd vilde have tænkt sig det. Således drog mange danske til Trier for at knæle ved ærkebiskop Poppo's grav († 1047), i den indbildning, at han var den berømte kristendomsforkynder, der havde omvendt Harald Blåtand ved sin jærnbyrd¹).

Den pilegrimsfærd, som her skal meddeles, knytter sig til et langt fjærnere sted, den hellige Ægidius's kirke og kloster, på folkesproget kaldet St. Gilles, ved Rhones nedre løb i bispedømmet Nimes. Det er ikke noget nyt at høre om Nordboer på den kant; St. Gilles viser sig endog som et valfartssted, der hyppig modtog gæster fra det høje Nord. I sagaen om biskop Hrafn Sveinbjörnssön (Biskupa sögur I, 642) hedder det: „Derpå fór han syd om hav og besøgte den hellige Ægidius i llsansborg; og da han kom dér, mindedes han hvad man mæler om allevegne, at Gud for Ægidius's fortjenesters skyld tilstår hver mand, der kommer til ham, én bön, den som han helst vil bede.“ Her i Norden har man altså givet St. Gilles det fordrejede navn llsansborg. Hvor stor en rolle det sydfranske kloster spillede i Nordboernes pilegrimsrejser, skönner man deraf, at abbed Nikolaus (lidt efter midten af 12. arh.) kalder den vestlige pilegrimsvej til og fra Rom for „lliansvej“; han opgiver, at rejsen fra Alperne til Hedeby ad denne vej tager ni uger (Werlauff, Symbolæ ad geographiam medii ævi, universitetsprogram 1821, s. 19, 31, 53). Rabbi Benjamin fra Tudela kunde derfor også en snes år senere betegne St. Gilles som et sted, der blev besøgt af

¹) Pertz, Monumenta Germaniæ, Scriptores VIII, 173; XI, 136; XXIII, 781.

folk fra jordens udgrænser¹⁾). Under påvirkning af hjemvendte pilegrimme kom man også snart i de nordiske lande til særlig at ære den navnkundige provençalske Benediktinerhelgen. I Lunds domkirkes krypt viedes der ham et alter, uvist hvad år, men rimeligvis allerede inden den færdigbyggede krypts indvielse d. 11. Jan. 1131, og de mange helgenlevninger af Ægidius i Lund, Roskilde og København er vistnok førte til Danmark i 12. og 13. århundred. Hans festdag, d. 1. September, er bleven højtideligholdt over hele Norden; Islænderne kaldte den Iliansmessa²⁾).

På grund af Sydfrankrigs betydning for korstogsbevægelsen forplantedes Ægidius's påkaldelse til det hellige land. Det skyldtes vel navnlig den berømte korsfarer, grev Raymund af Toulouse, der var fra Byen St. Gilles ved klosteret og kaldtes efter sit fødested. Både i Jerusalem og Acre rejstes der kirker til hellig Ægidius's ære, der gik sagn om, at han var kommen korsfarerne til hjælp mod de vantro, og fra St. Gilles drog nybyggere til Palæstina³⁾. De nordiske pilegrimme, der indfandt sig i Ægidiuskirken ved Rhone, har da rimeligvis for en stor del været Jorsalfarere, og korstogsrørets virkning på Norden er sikkert grunden til helgenens høje ry blandt Danskere og Islændere. Et enkelt træk peger bestemt i den retning: Albert fra Achen fortæller, at en frisisk-flandersk flåde, der havde optaget skibe fra „Tyla“, altså uden tvivl Norden, ved St. Gilles i grev Raymunds land forenede sig med provençalske korsfarere (Bongars, *Gesta Dei per Francos* 290. Jfr. P. Riant, *Skandinavernes korstog og andagtsrejser* 184 f.).

¹⁾ The itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela by A. Asher (London and Berlin 1840—41) I, 5te side i den hebraiske tekst, s. 35 i den engelske oversættelse, jfr. noten II, 13.

²⁾ Liber daticus Lundensis ved C. Weeke 219, 268. S. r. D. III, 435; IV, 310; VIII, 276, 283, 287, 306, 449 ff., 456. N. M. Petersen, *Håndbog i den gl. nordiske geografi* 98 f. *Geheimark. årsberetn.* I, tillæg s. 7.

³⁾ H. Michelant et Gaston Reynaud, *Itinéraires à Jérusalem* (Genève 1882), s. 38, 150, 235. Tobler, *Topographie von Jerusalem*, I, 425. *Archives de l'orient latin*, II, 2, s. 470. H. Prutz, *Kulturgeschichte der Kreuzzüge* (Berlin 1883), s. 382.

Det er dog først en i nyere tid fremdragen optegnelse, som udtrykkelig nævner Danskere som pilegrimme i St. Gilles klosterkirke. I Pertz' *Scriptores XII* er optaget „*Miracula beati Egidii*“, en samling underfortællinger, forfattet i tiden 1121—24 af klosterets bibliothekar Peder Vilhelm og tilegnet abbed Hugo († o. 1124), sé Jaffés indledning s. 288 f. Underne er ifølge forfatterens egne ord (s. 316 f.) skete i hans klostertid, enten han nu selv har været öjenvidne eller har hørt dem af fuldt troværdige mænd, og altsaa at henføre til den nærmest forløbne menneskealder. Et af dem handler om et par danske mænd (s. 320); noget afkortet kan fortællingen gengives således: I byen „Ebedi“ (ø: Hedeby), som også kaldes „Selezswich“ (Slesvig) og ligger i Danmark, var der en højbåren mand ved navn „Alloicus“, der af gudsfrygt og i håb om lön i det evige liv husede og underholdt en fattig mand ved navn Asgot (Ascotus), der var lam i begge ben. Da han en gang havde besøgt Ægidius's kirke og var vendt tilbage, fortalte han den lamme, at han havde sét mange fodlænker og håndjærn (votivofre) ved helgenens grav, og flere af dem var ophængte dér af helbredte lamme; Asgot skulde derfor drage afsted for mulig at komme sig. Høvdingen udrustede ham til rejsen og lod ham hilse abbeden og munkene med opfordring til at bede med ham om helbredelse. Asgot kom da til klosteret og dvælede straks den første dag længe i bön. Da han så næste dag atter havde bedet, rettede hans fortrukne sener sig ud med brag. Han var helbredet og kunde nu til afsked opstille sine krykker ved helgenens grav, som minde om hans underfulde kraft.

Man vil se, at forfatteren ikke er kommen godt fra at gengive de danske navne, som han ikke forstod. Det er dog kun „Alloicus“, hvis tydning volder vanskelighed. Det nordiske navn, der ligner denne fordrejede form mest, er Allog; men det er et kvindenavn. Næst dette kommer vel Illuge og Arlog; men det må dog siges at være meget tvivlsomt, om den danske høvding har haft et af disse navne. Det samme gælder navnet Aslog, som man har gjort mig opmærksom på.

En gætning tør måske her være tilladt: Denne „vir nobilis Alloicus“, der har bo i Slesvig i begyndelsen af 12. århundred og er rig nok til at bekoste en anden mands rejse til Sydfrankrig, er næppe nogen anden end jarlen Eliv i Sønderjylland, mest kendt som drottensviger i Nils's kamp mod Venderknésen Henrik. Disse valfarter tilhører således tiden før 1115, da Knud Lavard overtog hvervet som Danmarks værnsmænd, efter at Eliv havde forbrudt sin værdighed og sin boslod. Hvad formen Alloicus angår, lader det sig let tænke, at den er fremkommen ved fejllæsning i St. Gilles mindebog, hvor pilegrimmenes navne blev indførte. Bogstaverne ic kan i virkeligheden have været et u, og formen „Allovis“ står ikke fjærnt fra Elavus, som navnet skrives i „Knud Lavards levned“, Ribe oldemoder og andensteds. Når Eliv altså har været i St. Gilles, er det rimeligvis på hjemvejen fra det hellige land. Muligvis har han været i følge med Erik Ejegod og dronning Bodil på deres pilegrimsfærd eller hørt til de danske, der ifølge Albert fra Achen i året 1106 kom til Palæstina sammen med Englændere og Flamændere (Bongars 346 ff., Riant 226 ff.), — om man da tør tro denne efterretning.

3.

Om Oprindelsen til Navnet „Sparepenge“.

Af J. A. Fridericia.

Medens man tidligere ved „Sparepenge“ som Navn paa en Slags kongelig Villa kun tænkte paa det af Frederik II opførte og af Christian IV maaske ombyggede Havehus ved Frederiksborg Slot, har F. R. Friis henledet Opmærksomheden paa, at der fandtes Bygninger af samme Navn baade ved Haderslevhus, hvor en saadan omtales første Gang 1583, og ved Antvorskov, hvor en hemmelig Gang fra Kirken til „Sparepenge“ nævnes 1609¹⁾. Allerede ved, at Navnet saaledes

¹⁾ Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 216. Bidrag t. Antvorskovs Hist. S. 30 f. Jvfr. Hist. Tidsskr. 4. R. III, 550. 576.